

Zasedeno območje črne štorke *Ciconia nigra* v Ljubljani

Occupied territory of the Black Stork *Ciconia nigra* in Ljubljana

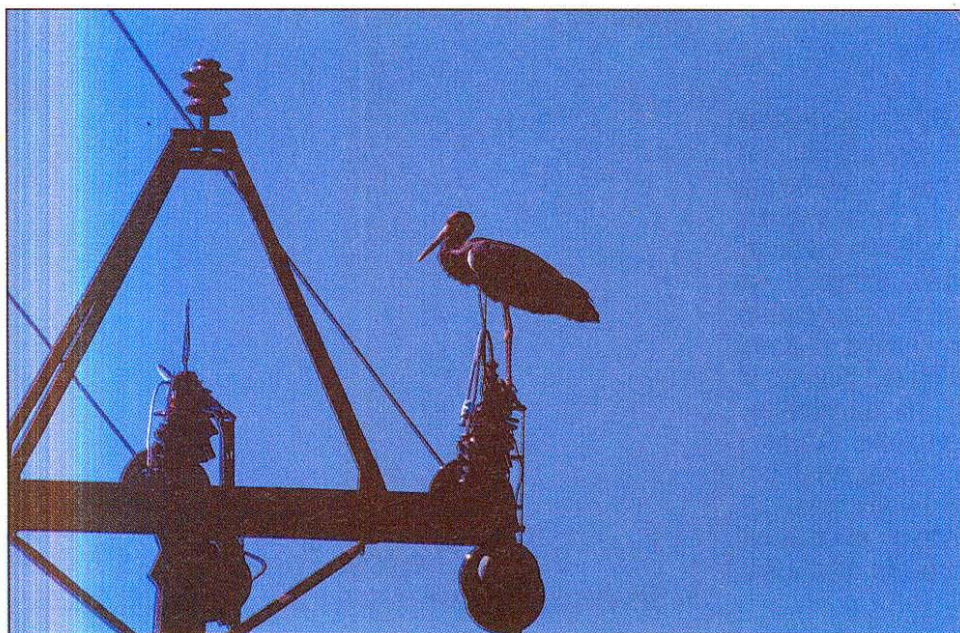
Peter TRONTELJ

Do sredine 80. let je bilo v Sloveniji znano le eno samo redno zasedeno gnezdo črne štorke (GREGORI 1987). Najdbi drugega gnezda na Ljubljanskem barju leta 1986 so sledili številni novi dokazi o gnezdenju v osrednjih in vzhodnih delih države. Še bolj se je povečalo število gnezditveno sumljivih in preletnih opazovanj. Širjenje areala in porast številčnosti v pretežno gozdnati Sloveniji je bil pričakovan glede na položaj v sosednji Avstriji (SACKL 1985). Bolj presenetljiv je morda odmik, s katerim je bilo naraščanje registrirano v Sloveniji. V Avstriji je bil glavni populacijski skok zabeležen v 70. letih. Že po letu 1983 se je rast populacije močno upočasnila glede na desetletje poprej.

Gnezdišča v sredogorju, gnezda na skalnih policah in na tleh, kakršna so znana tudi v Sloveniji (PONEBŠEK 1911, Božič 1994), v vzhodnem delu srednje Evrope niso nikakršne posebnosti (BAUER in GLUTZ von BLOTZHEIM 1966). V Avstriji (SACKL 1993a) je 27% gnezd zgrajenih na

skalnih policah. Takšna izbira habitata in gnezdišča torej ni posledica novjših zgoštev populacij ali uničevanja nižinskih močvirnih gozdov.

Kljub širjenju areala in večanju populacije, ki se je v vzhodni Evropi začelo že v prvi polovici tega stoletja (BAUER in GLUTZ von BLOTZHEIM 1966), evropske črne štorke ostajajo plahe gozdne ptice. CRAMP (1977) omenja odsotnost človekovih vplivov kot enega glavnih dejavnikov pri izbiri habitata. Tudi BAUER in GLUTZ von BLOTZHEIM (1966) obravnavata črno štorke kot gozdno ptico, ki navadno beži pred človekovo bližino in jo vznemirjanja preženejo z gnezdišča. Nasprotno pa v vzhodnem Zakavkazju ponekod gnezdi tudi v naseljih. Za posamezne novonastale ptice v srednji Evropi pravita, da so presenetljivo neobčutljive. DORNBUSCH (1993) v nekoliko novjšem pregledu za srednjo Evropo še vedno govori o "izraziti gozdni ptici" in kot neizogiben varstveni ukrep zanjo omenja preprečevanje motenj v gnezdišču. Tudi v Sloveniji je bila

Slika 1: Črna štorke na daljnovodnem drogu, priljubljenem počivališču. Drog stoji na odprtem, okrog 150 m od roba naselja.

Fig. 1: Black Stork on a power transmission pole, its favourite resting place. The pole is situated in the open country, some 150 m from the edge of the residential area. (P. Trontelj)

črna štorclja v gnezditvenem obdobju opazovana predvsem v gozdnatih predelih, proč od neposrednega stika s človekom. Več opazovanj blizu naselij ali prometnih povezav izvira iz časa preleta, predvsem jesenskega.

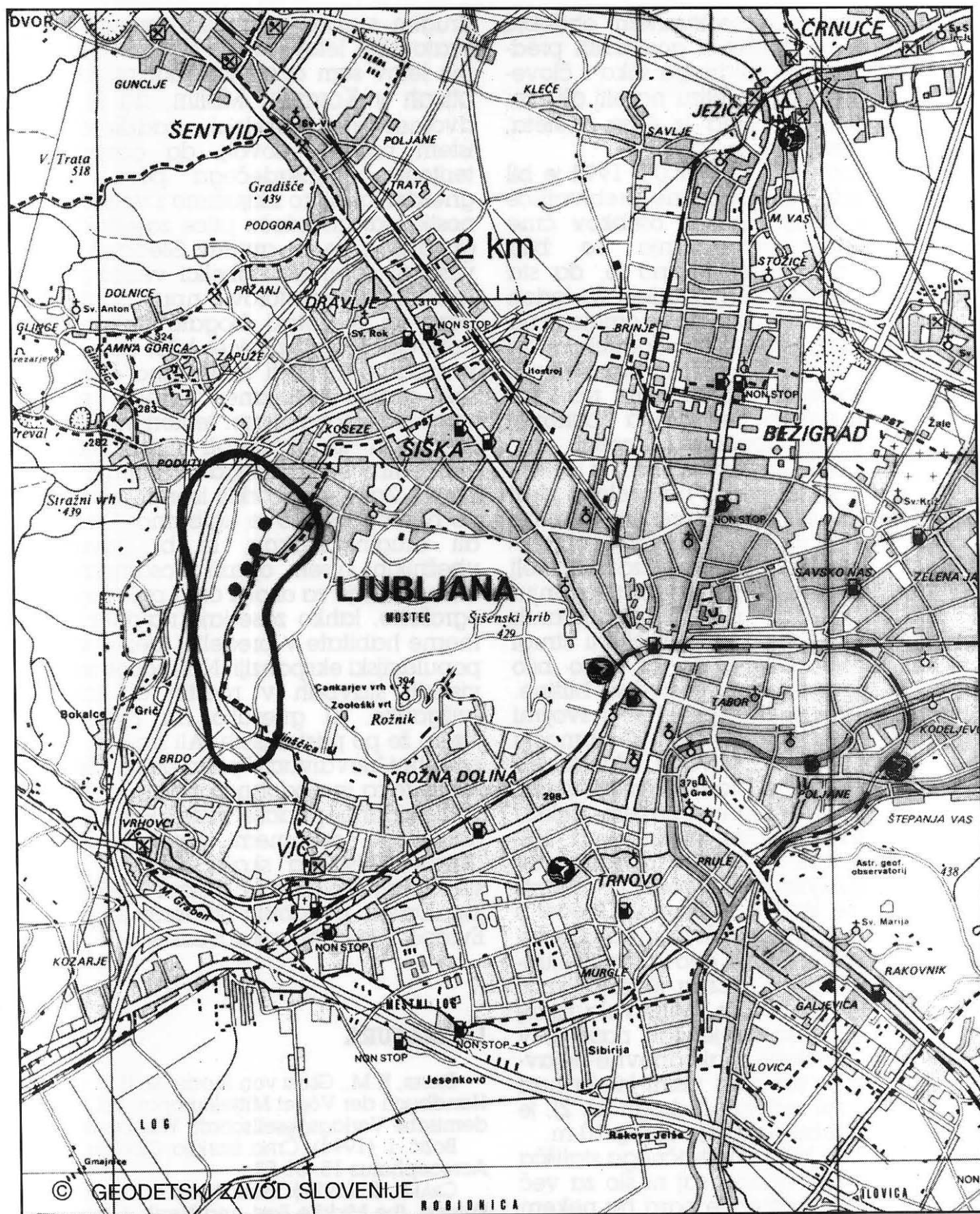
V času od 16.06. do 07.08. 1994 je bil severozahodni del Ljubljane prebivališče enega do dveh odraslih osebkov črne štorclje. Moja opazovanja so bila večinoma naključna. Možno je, da sta bili ptici v omenjenem predelu že teden ali dva prej. Vse registracije so omejene na območje med Kosezami, Podutikom in Brdom (sl. 1). V 12 od 17 zabeleženih opazovanj je ena ptica stala na lesenem drogu nizkonapetostnega daljnovo-da. Enkrat sem opazoval krožec par, trikrat po eno krožečo ptico, v enem primeru pa je bila ptica na preletu. Vsaj v avgustu je ena ptica prenočevala na daljnovodnem drogu; pred tem je morebiti prenočevala v bližnjem gozdu. Štorclji nisem nikoli opazoval pri prehranjevanju. Predvidevam, da sta lovili v reguliranih potokih Pržanc in Glinščica. Njuni strugi sta toliko poglobljeni, da bi ptico bilo mogoče videti le iz neposredne bližine. Poleg Koseškega bajerja, ki je s svojimi strmimi bregovi neprimeren, v območju opazovanj ni drugih voda. Površinsko prevladujejo intenzivno obdelani travniki in njive ter v približno enakem deležu gospodarsko izkoriščan mešan gozd. Nezanemarljivi sta pozidana površina ter zahodna ljubljanska obvoznica, vzdolž katere sta se štorclji zadrževali. Predel s Potjo spominov in tovarništva je ob popoldnevih in koncu tedna eno glavnih ljubljanskih sprehajališč. Črna štorclja se je vsaj dvakrat po več ur zadrževala manj kot 50 m od roba strnjeneja naselja, v katerem so potekale vsakodnevne dejavnosti. Trikrat je na nizki višini letela nad naseljem. Ko je sedela na drogu (sl. 2), je bila njena ubežna razdalja okrog 10 m.

Ti podatki bi bili s favnističnega stališča vredni le kratke notice, saj ni šlo za več kakor za daljše letovanje para na nekem območju. Skrajno neobičajen je bil habitat, ki sta si ga štorclji izbrali, ter neposreden stik z mestom in avtocesto. Črna štorclja je v evropskih razmerah teritorialna ptica, ki na svoj teritorij opozarja med

drugim s posebno obliko teritorialnih in svatovskih letov (SACKL 1993b). Elemente teh letov sem opazoval tudi pri krožečih pticah v Kosezah. Mislim, da je to ob dvomesečnem obdobju zadrževanja v istem predelu dovolj, da govorimo o teritoriju negnezdečega para. Poskus gnezdenja lahko izključimo z veliko verjetnostjo, saj gnezdeče ptice zasedejo svoja gnezdišča že v aprilu. Gledano s človeškimi očmi je v okolici veliko mnogo ugodnejših prostorov, npr. Ljubljansko barje in s potoki bogato Polhograjsko hribovje. Možno bi sicer bilo, da sta ptici v zgodnji pomladi neuspešno gnezdili v širši okolici Ljubljane, kasneje pa sta vzdrževali novo izbran teritorij na obrobju mesta in si izkazovali naklonjenost z elementi svatovskega vedenja (op. ured.). Zakaj sta štorclji izbrali prav mestno obrobje, lahko le ugibamo. Obročkov ali drugih znakov, ki bi govorili o ubežnikih, nisem opazil. Posamezni pari vrste, ki velja za okolju ozko prilagojeno in ogroženo, lahko zasedajo navidez neprimerne habitate v predelih, kjer je vrsta v populacijski ekspanziji. Npr. sokoli selci na visokih stavbah v mestih ali tatarske žvižgavke, ki gnezdiijo na Bodenskem jezeru že po pristaniščih. Ali smo oz. bomo podobni "devalvaciji" priča pri črni štorclji? Ali so taka in podobna opažanja znanilci večje sinantropizacije vrste? Poskus gnezdenja ob severnem obrobju Gradca (KEPKA 1989) na skalni polici v bližini sprehajalne poti se je končal z izginotjem jajc. Drugih podobnih primerov za srednjo Evropo v literaturi nisem zasledil.

LITERATURA

- BAUER, K.M., GLUTZ VON BLITZHEIM, U.N. (1966): Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Bd.1. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Božič, I. (1994): Črna štorclja *Ciconia nigra*. *Acrocephalus* 15: 51-52.
- CRAMP, S. (1977): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa, Vol. 1. Oxford University Press.
- DORNBUSCH, M. (1993): Zur Situation des Schwarzstorchs in Mitteleuropa. *Schriftenreihe fr Umwelt und Naturschutz im Kreis Minden-Lübbecke* 2: 47-48.

Slika 1: Območje na zahodu Ljubljane, kjer se je v letu 1994 redno zdrževal par črne štoklje. S pikami so označeni položaji daljnovodnih drogov, kjer se je štoklja najpogosteje zdrževala.

Fig. 1: The area in the western part of Ljubljana, where a pair of Black Storks was seen regularly in 1994. Dots indicate the position of the power transmission poles, most often frequented by these storks.

GREGORI, J. (1987): Črna štoklja *Ciconia nigra* gnezdi na Ljubljanskem barju. *Acrocephalus* 8: 37-39.

KEPKA, O. (1989): Ein Brutversuch des Schwarzstorches *Ciconia nigra* im Weichbild der Stadt Graz. *Mitt. Abt. Zool. Landesmuseum Joanneum* 43: 25-26.

PONEBŠEK, J. (1911): Črno štokljo je ustrelil. *Lovec* 2, Ljubljana.

SACKL, P. (1985): Der Schwarzstorch *Ciconia nigra* in Österreich - Arealausweitung, Bestandentwicklung und Verbreitung. *Die Vögelwelt* 106: 121-141.

SACKL, P. (1993a): Aktuelle Situation, Reproduktion und Habitatansprüche des Schwarzstorchs. *Schriftenreihe für Umwelt und Naturschutz im Kreis Minden-Lübbecke* 2: 54-63.

SACKL, P. (1993b): Beobachtungen zum Thermiksegeln und zur Flugbaltz des Schwarzstorchs *Ciconia nigra*. *ökologie der Vögel* 15: 1-16.

POVZETEK

Od sredine 80. let naprej je bilo v Sloveniji opaziti naraščanje populacije in širjenje areala črne štoklje, podobno kot v nekaterih drugih srednjeevropskih državah. Novi življenjski prostori se ne razlikujejo od že opisanih v sosednjih državah in so pretežno gozdnati ter odmaknjeni od človeka. Od junija do avgusta 1994 je par odraslih črnih štokelj bival v severozahodnem delu Ljubljane. Ptici sta pri kroženju občasno kazali elemente teritorialnih letov in dvorjenja. Dokazov za morebiten poskus gnezdenja ni bilo. Opažanja so iz do kilometer širokega nepozidanega pasu med strnjnim stanovanjskim naseljem in avtocesto. Črna štoklja je za počivališče izbrala med drugim telefonski drog manj kot 50 m od roba naselja in je večkrat krožila nad samim naseljem. Ubežna razdalja na drogu stoječe ptice je bila približno 10 m. Območje opazovanj je močno frekventirano sprehajališče. Nepozidano površino predela sestavljajo njive, travniki in mešan gozd v približno enakih deležih. Edini za črno štokljo primerni vodi sta dva regulirana in poglobljena potoka, ki imata zaradi eutrofizacije bujno vegetacijo in favno. Tu sta se štoklji domnevno prehranjevali.

SUMMARY

From the mid-eighties onwards, an increase in the population of the Black Stork and its range have been noted in Slovenia, just like in some other Central European countries. The bird's new natural surroundings do not differ from the already described ones in the neighbouring countries; they are predominantly

woody and somewhat distant from man. From June to August 1994, a pair of adult Black Storks frequented the NW part of Ljubljana. While circling in the air, the birds occasionally showed the elements of territorial flight and courtship. There was no other evidence, however, about a potential attempt to breed there. The observations were made from up to a kilometre wide open area between a densely populated residential area and the motorway. As than 50 m from the edge of the residential neighbourhood and circled a number of times above this area. The escape distance of the bird standing on the pole was about 10 m. This open area is a highly frequented promenade and consists of approximately equally large fields, meadows and a mixed forest. The only waters suitable for this bird are the two regulated and deepened streams which are due to their eutrophication known for lush vegetation and fauna. The two storks presumably fed there.

Peter Trontelj, Cesta na Laze 27,
1000 Ljubljana

